

Japonsko:

Vojenská velmoc s mírovou ústavou

Rozhodnutí Japonska vyslat vojáky do Iráku opět potvrzuje, že říše vycházejícího slunce je skutečnou vojenskou velmocí, s níž se musí počítat. Většina zemí východní Asie však nárůst vojenské síly Japonska nesleduje právě s nadšením. Jsou jejich obavy oprávněné?

Japonská vláda premiéra Koizumiho plně podpořila zásah USA proti režimu Saddáma Husajna. Následně rozhodla o vyslání kontingentu asi 800 vojáků, kteří se od února podílejí na rekonstrukci a stabilizaci jižního Iráku. V řadě ohledů to znamená podstatnou změnu japonské vojenské a zahraniční politiky.

Japonští vojáci se sice již dříve účastnili humanitárních a záchranných operací (např. v Kambodži nebo Východním Timoru), ale irácká mise je první, která neprobíhá pod záštitou OSN. Je to také poprvé, kdy jsou japonské jednotky v zahraničí vybaveny i těžkou výzbrojí; např. k obraně před auty se sebevražednými útočníky mají protitankové řízené střely.

Irácká mise budí rozpaky

Rozhodnutí Koizumiho vlády vyvolalo v Japonsku vlnu protestů a veřejnost se rozdělila na dva zhruba stejně velké tábory. Příznivci tvrdí, že jde o humanitární misi, že každý vyspělý stát by měl pomoci a že v jistém smyslu se jedná o sebeobranu, neboť mezinárodní terorismus ohrožuje i Japonsko.

Naproti tomu odpůrci akce argumentují tím, že vláda překročila své pravomoci a porušila ústavu a zákony. Ústava totiž Japonsku zakazuje vést boj mimo vlastní území. V roce 1992 byl schválen zákon, na jehož základě se Japonsko může účastnit zahraničních mírových misí, ale pouze za podmínky, že vojáci budou rozmístěni mimo oblasti bojů. A právě to je problém, neboť v dnešním neklidném Iráku pochopitelně nelze žádné „oblasti bojů“ stanovit.

Současná japonská ústava byla přijata v roce 1949 a je známa jako „Mírová ústava“. Klíčový je článek 9, který říká: „Japonský lid navždy odmítá válku, vyhrožování silou nebo použití síly jako prostředky řešení sporů mezi národy.“ Po druhé světové válce mělo být Japonsko zcela demilitarizováno, ale vzhledem k vzrůstající agresivitě SSSR a Číny bylo třeba tento plán změnit.

V roce 1950 vznikly tzv. Národní policejní zálohy, což byla v podstatě domobrana, a roku 1954 byl přijat Zákon o Sebeobraných silách (Self-Defense Forces Law). Na jeho základě může Japonsko udržovat co možná nejmenší ozbrojené síly určené výlučně k obraně před vnějšími hrozbami a ke zvládnutí přírodních a jiných katastrof.

Japonské sebeobrané síly se vyznačují mnoha zvláštnostmi. Je to např. skutečnost, že japonské právo nezná pojmy „voják“ a „civilista“, takže vojáci v uniformách jsou vlastně jen zvláštním druhem státních zaměstnanců. Podléhají civilním soudům a nejsou vázáni žádným zákonem o vojenském tajemství.

Zákaz exportu vojenské techniky

Tyto nezvyklé praktiky však nic nemění na skutečnosti, že JSDF (Japan Self-Defense Forces) patří k nejlepším na světě. Ze zemí mimo euroatlantické struktury (tj. mimo NATO a EU) může s Japonskem soupeřit jen Izrael. Z tohoto srovnání nakonec lépe vychází Japonsko, neboť pozemní a letecké síly obou zemí jsou na stejné úrovni a Izrael má výrazně slabší námořnictvo (více v ATM 4/2003).

Za zmínku stojí velikost vojenského rozpočtu Japonska. V roce 1987 byl na světě šestý nejvyšší, v roce 1989 už třetí a v letech 1994 a 1995 dokonce druhý nejvyšší! Je ovšem fakt, že to způsobují i ceny japonské vojenské techniky. Bojový letoun F-2A totiž přijde na 100 milionů dolarů a odhaduje se, že tank Type 90 jako vůbec první tank překročil hranici 10

milionů dolarů za kus. JSDF obvykle spotřebují asi šest procent celého státního rozpočtu a odpovídá jim přibližně jedno procento HDP.

JSDF také charakterizuje vysoký podíl techniky domácí výroby. Japonsko je jako jedna z mála zemí světa schopno produkovat kompletní sortiment vojenské výzbroje. Hlavním výrobcem je Mitsubishi Heavy Industries, dalšími zbrojními firmami jsou Kawasaki, Fuji, Toshiba a Ishikawajima-Harima. Jejich rozvoj však částečně brzdí zákaz exportu zbraní do zahraničí, který opět vyplývá z článku 9 ústavy.

Nebýt něj, mohl by se světový trh se zbraněmi otřást v základech. V roce 1988 obíhalo mezi světovými zbrojovkami tajné memorandum, podle něhož by Japonsko mohlo ovládnout 45 procent trhu tanků a samohybného dělostřelectva, 40 procent trhu vojenské elektroniky a 60 procent stavby vojenských lodí.

Japonské ozbrojené síly se dělí na pozemní (Ground Self-Defense Force), letecké (Air Self-Defense Force) a námořní (Maritime Self-Defense Force). Za hlavní složku se tradičně považuje námořnictvo, jehož hlavním úkolem je obrana japonských ostrovů. Uvádí se, že Japonsko vlastní vůbec nejlepší loďstvo k obraně pobřeží; více se o něm dočtete dále v tomto čísle ATM.

Druhým úkolem je obrana námořních dopravních tras, protože Japonsko je životně závislé na dodávkách surovin ze zahraničí. Vzato do důsledků, ohrožení těchto námořních cest by bylo možno prohlásit za přímé ohrožení země a námořní síly by pak vlastně byly oprávněny provádět bojové operace mimo japonské teritoriální vody.

Pozemní síly se transformují

Japonské pozemní síly jsou početně nejsilnější složkou JSDF a jsou určeny především pro odrazení invaze na ostrovy. Jsou rovněž přizpůsobeny převážně hornatému terénu Japonska, který do určité míry usnadňuje obranu. Pozemní síly nyní zahrnují pět velitelství, pod něž spadá 12 divízi (z toho jedna obrněná) a 14 brigád. Po nedávno zahájené transformaci by mělo být vytvořeno osm divízi a osm nezávislých brigád.

Orientaci v typech japonské vojenské techniky poněkud znesnadňuje fakt, že existují dva systémy značení. Všechny typy mají název podle vzoru Type XX, kde XX udává rok zařazení do služby. Kvůli multiplikacím (Type 87 se vyskytuje hned třikrát) byl zaveden ještě druhý systém pro řízené střely, který vychází z anglických zkratk. SAM je raketa protivzdušné obrany, ATM je protitanková střela, SSM znamená střelu země-země atd.

Páteří pozemních sil jsou jednotky tanků a mechanizované pěchoty. Starší tanky Type 74 jsou postupně nahrazovány moderními Type 90 (více v ATM 1/2004). Ještě během tohoto desetiletí by měl být vyvinut nový typ tanku, zatím označovaný MBT-X. Operace pěchoty podporují osmikolové obrněné transportéry Type 96 a pásová bojová vozidla Type 89.

Japonské dělostřelectvo používá starší 155mm tažená děla FH-70 z Evropy a novější samohybné typy vlastní výroby. V roce 1999 byla zavedena do výzbroje 155mm samohybná houfnice Type 99 s mimořádně dlouhou hlavní a maximálním dostřelem až 38 km. Raketové dělostřelectvo sestává z domácích 130mm raketometů Type 75 a amerických 227mm MLRS (více v minulém ATM).

Bojové jednotky jsou chráněny americkými protiletadlovými raketami, jejichž úkoly postupně přebírají zbraně domácí výroby. Místo raket I-HAWK s radarovým naváděním jsou zařazovány střely SAM-1 a místo raket Stinger systémy SAM-2 a SAM-3 (jedná se o tutéž zbraň ve formě přenosné a mobilní). Pod pozemní síly rovněž spadá pobřežní obrana, tvořená mobilními bateriemi protilodních střel SSM-1 (Type 88).

Nejlepší AWACS světa

Letecké jednotky pozemních sil tvoří šest eskader lehkých pozorovacích a průzkumných vrtulníků a letadel, šest eskader útočných a devatenáct eskader transportních vrtulníků.

Útočné role dosud plní vrtulníky AH-1 Cobra, ale už byla dojednána licenční výroba AH-64D Longbow Apache (ATM 1/2004). Firma Kawasaki také pracuje na prototypu XAH-2, bitevní variantě průzkumného OH-1 (ATM 12/2003).

Japonské letectvo zahrnuje 25 eskader: devět bojových, jednu průzkumnou, tři dopravní, dvě AWACS, jednu pro radioelektronický boj a deset cvičných. Používané typy letounů jsou vesměs domácího původu, popř. jde o zvláštní licenční verze amerických typů.

Do konce 90. let byl hlavním víceúčelovým bojovým letounem Mitsubishi F-1, který byl odvozen od cvičného T-2 jako platforma pro odpalování protilodních střel. Od roku 2000 jej nahrazuje Mitsubishi F-2 (FS-X), což je vlastně hloubková modernizace F-16. Do roku 2007 by mělo být dodáno celkem 130 kusů. Vybojování vzdušné převahy zajišťuje asi 200 F-15CJ/DJ Eagle a 100 F-4EJ Phantom II.

Ke třinácti letounům AWACS E-2C Hawkeye přibýly v letech 1998-1999 čtyři Boeingy E-767, což jsou patrně nejlepší stroje svého druhu na světě. Japonci totiž jejich radary doplnili o flexibilní změnu frekvencí a sfázované směrové vysílání, takže fungují jako dokonalé systémy řízení palby pro rakety vypálené z jiných letadel. Piloti japonských F-15 tedy odpálí své střely „naslepo“, E-767 je zachytí a navede na cíle. Japonci tak jako jediní dovedli myšlenku AWACS do úplného konce.

Součástí letectva je i protivzdušná obrana japonských ostrovů. Jejím základem jsou střely MIM-104 Patriot, uspořádané do šesti skupin po čtyřech bateriích (pro zajímavost, to je více, než má Izrael). Japonsko se pro jejich koupi rozhodlo po odhalení úrovně raketového programu Severní Koreje. Patriot však zřejmě představuje pouze provizorní řešení a Japonsko už uvažuje o pořízení amerického systému protiraketové obrany THAAD.

Jaderné zbraně nelze vyloučit

Občas lze narazit na spekulace o japonských jaderných zbraních. Oficiální japonská politika v tomto směru je jasná: nevlastnit, nevyvíjet a nijak nepodporovat. Často můžeme být svědky protestů Japonců proti tomu, aby v jejich přístavech kotvily americké válečné lodě s jadernými hlavicemi na palubě. Japonsko je jediná země, proti níž byly jaderné zbraně použity, takže takový přístup je naprosto pochopitelný.

Je známo, že Japonsko má snad nejprogresivnější mírový jaderný program. V provozu je přes 50 reaktorů (37 elektráren), které pokrývají 36 procent energetické spotřeby země a mají celkový výkon přes 35 GW (3. místo na světě po USA a Francii). Elektrárna Fukušima je se svými 8814 MW vůbec nejsilnější jadernou elektrárnou světa.

Je ovšem také pravda, že v roce 2000 mělo Japonsko zásobu 55 tun kvalitního plutonia (tj. „odpadu“ z reaktorů). To by stačilo na výrobu jaderného arzenálu silnějšího, než tehdy měly USA a Rusko dohromady. Podle americké vlády má Japonsko ze všech nejaderných zemí k jaderné zbraně nejblíže. V případě potřeby by ji mohlo vyrobit do tří měsíců.

A jak ji dopravit k cíli? Japonsko z vlastních zdrojů vyvinulo dvoustupňovou nosnou raketu H-II, která od roku 1994 vynáší na oběžnou dráhu satelity (včetně špiónážních družic). Mohla by se ale snadno a rychle změnit v mezikontinentální balistickou střelu s doletem až 10 000 km.

Japonsko zřejmě tajně provádělo základní výzkumy jaderných zbraní, které měly sloužit jako protiváha výzbroje Ruska a Číny. Nyní k těmto spíše teoretickým hrozbám přibyla ještě nevyzpytatelná Severní Korea. Někteří analytici připouštějí, že v reakci na korejskou jadernou krizi může Japonsko svůj program obnovit. Ke stabilitě v regionu by to ovšem příliš nepřispělo.

Japonská agrese? Nikdy!

Vojenská síla Japonska totiž budí v celé východní Asii značné obavy. Jedná se o určitou obdobu pocitů, jaké východní Evropa chová k Němcům. Ale jestliže Německo se své pověsti

agresora a dobyvatele dokázalo téměř beze zbytku zbavit, o Japonsku to zdaleka říci nelze. Celá řada zemí považuje ekonomickou expanzi Japonska do jihovýchodní Asie za další pokus o ovládnutí celé oblasti.

Nepříliš pozitivní vztahy k Japoncům chovají zejména Číňané a Korejci. Dosud totiž mají v živé paměti činy, kterých se za druhé světové války japonští vojáci dopustili, když obsadili Mandžusko a Koreu. Čína i Jižní Korea patří k největším obchodním partnerům Japonska, ale přesto jej považují za hlavní vojenské ohrožení svých zájmů.

Typickým příkladem těchto vztahů je román, který vyšel v Jižní Koreji a okamžitě se tam stal bestsellerem. Japonsko napadne Jižní Koreu, zemi hrozí úplné zničení a Spojené státy jí (v rozporu se smlouvou) odmítnou pomoci. Nakonec Japonce porazí Severní Korea použitím svých jaderných zbraní.

Určitou averzi vůči Japoncům mají i Američané. Nezapomněli na zákeřné přepadení Pearl Harboru a na brutální zacházení Japonců s válečnými zajatci, neteší je ani dominance Japonska ve výrobě automobilů a elektroniky. Tyto nálady vyvrcholily v první polovině 90. let, kdy se objevila celá řada studií i románů, které předpovídaly válku USA s Japonskem (např. „Čestný dluh“ od Toma Clancyho).

Do určité míry je za to zodpovědný bývalý americký prezident George Bush starší, jenž je svými negativními vztahy k Japonsku dobře znám. Jednou se dokonce vyjádřil, že cítí obavy z „aspirace Tokia na ovládnutí světa“. Na veřejnost pronikla část přísně tajné analýzy, kterou vypracovala CIA. Označuje Japonce za „nemorální, manipulativní bytosti, které žijí utlačovatelskou kulturou, jež usiluje o ovládnutí světové ekonomiky“. Dále líčí Japonsko jako „rasistickou, nedemokratickou zemi, kde obyvatelstvo věří, že moc je právo, a je přesvědčeno o vlastní nadřazenosti nad ostatními lidmi.“

Realita však ukazuje, že tato hodnocení jsou mylná. Hospodářské soutěžení mezi USA, Evropou a Japonskem pochopitelně pokračuje s nezmenšenou intenzitou, ale od „obchodních válek“ je k ozbrojenému střetnutí nesmírně daleko. Japonci jsou lidé pragmatičtí a zajisté se poučili ze své historické zkušenosti. Jestliže jich tak mnoho nesouhlasí ani s mírovou misí do Iráku, nelze si dost dobře představit, že by podpořili skutečnou válku, byť by třeba přinesla ekonomický prospěch.

Lukáš Visingr

Prameny a foto: CIA Factbook 2003, Military Technology 1/2003, Jane's, Gordon Thomas: Chaos pod nebesy, Robert B. Edgerton: Válečníci vycházejícího slunce, GlobalSecurity.org, World's Armed Forces, High Energy Weapons Archive, WWW stránky japonského ministerstva obrany (<http://www.jda.go.jp/>)

Vložený článek č. 1:

Obchodní války Japonska

Japonsko platí za nejvyspělejší (nebo druhou nejvyspělejší) zemi světa. Po skončení druhé světové války zaznamenalo nebývalý hospodářský rozvoj (např. během 70. let se ztrojnásobil objem průmyslové výroby). Japonsko se stalo motorem asijské ekonomiky a po USA a Číně má třetí nejvyšší HDP na světě.

Ve fiskálním roce 1993 Japonsko dosáhlo rekordního přebytku zahraničního obchodu ve výši 122 miliard dolarů. Mohutný vývoz však vedl ke konfliktu s Američany a Evropany, kteří požadovali lepší přístup svých výrobků na japonské trhy. Tato „obchodní válka“ nakonec skončila porážkou Japonska a jeho ekonomika se ocitla v krizi, což mělo za následek úpadek dalších asijských zemí (zvláště Jižní Koreje).

Nyní však japonská ekonomika opět sílí a expanduje zejména do Číny a jihovýchodní Asie. Napomáhá jí i skutečnost, že USA a Evropa stále více soupeří mezi sebou. Americká ekonomika zažívá jeden z největších vzestupů moderní doby, zatímco ta evropská stagnuje.

Mnozí ekonomové ovšem soudí, že to může být pro Ameriku paradoxně dost nebezpečné. Hrozí jí totiž, že v další „obchodní válce“ zůstane zcela sama proti spojeným silám celé východní Asie.

Vložený článek č. 2:

Projekt FI-X

Hlavní bojový letoun Japonska F-2 spadá do 4. generace (podobně jako Gripen, Typhoon či Rafale). V roce 1994 se objevily zprávy, podle nichž se Japonsko rozhodlo zcela vynechat generaci pátou (do té patří mj. F/A-22 nebo Su-47) a jako první země na světě zahájilo práce na letounu 6. generace, zatím nazývaném FI-X.

Podle návrhu půjde o letoun kategorie stealth s neostrým přechodem křídla do trupu, kachními plochami a dvojitou, do stran skloněnou svislou ocasní plochou. Hlavním použitým materiálem bude grafito-epoxidový kompozit, který bude při prudkých obrazech schopen pružné deformace. Celý drak bude pokryt materiálem pohlcujícím radarové záření.

Dva motory s tahem po 100 kN budou mít trysky pro vychylování tahu ve dvou rovinách a díky nízké hmotnosti letounu bude poměr tahu k tíze až 1,8:1 (dnes nejvýše 1,3:1). Letoun bude vybaven radarem ke sledování zadní polosféry, povely se budou přenášet po optických vláknech (systém fly-by-light) a kokpit bude využívat technologii virtuální reality.

Těmito zvěstmi se možná inspiroval americký spisovatel Stephen Coonts při psaní svého románu „Fortunes of War“ (u nás vyšel pod názvem „Šílený rozkaz“). Kniha líčí japonskou invazi na Sibiř, v níž hrají hlavní roli špičkové bojové letouny „New Zero“. Jejich radarová neviditelnost však není zajištěna nátěrem, nýbrž dokonalým systémem aktivního rušení.

Tabulka:

Japonské sebeobránné síly	
Pozemní (JGSDF)	
Osoby	160 000
Bojové tanky	1000
Další obrněná vozidla	970
Těžké dělostřelectvo	880
Vrtulníky	320
Námořní (JMSDF)	
Osoby	44 000
Hladinová plavidla	160
Ponorky	18
Námořní letouny	220
Letecké (JASDF)	
Osoby	46 000
Bojová letadla	370
Ostatní letadla	500
<i>Pramen: Military Technology 1/2003</i>	